

10. septembril
1925.

III. aastakäik.

Ilmub kaks korda kuus.

Üksik number 25 mk.

Tellimise hind: Aastas . . . Mk. 500.—
 Pooles aastas . . . „ 250.—
 1923 ja 1924 aastak. „ 350.—

Kuulutuste hinnad: 1 lehekülj . . . Mk. 3000.—
 1/2 „ . . . „ 1500.—
 1/4 „ . . . „ 800.—
 1/8 „ . . . „ 400.—

Toimetus ja talitus: Tallinn, Suure Roosikrantsi uul nr. 12. Avatud k. 9—3 p. l. Telefon nr. 4—72
 Jooksev arve: Eesti Panga Tallinna osakond nr. 609.

SISU: 1) Maakonnavalitsuste tegevuse ulatus, J. Sõnajalg. 2) Vallavalitsuse revideerimise juhtnõõrid ja kava (järg). 3) Omavalitsus ja kaitseliit, O. Suursõõt. 4) Teated Maakondade Liidu ja omavalitsuste tegevusest. 5) Riigikohtu seletused. 6) Küsimused ja vastused. 7) Kuulutused.

Maakonnavalitsuste tegevuse ulatus.

J. SÕNAJALG.

E. Maakondade Liidu nõukogu koosolekul 25. aug. ettekantud referaat.

Maakonnavalitsuste tegevuse ulatuse küsimus tõusis päevakorda siis, kui 1925 a. totatsiooni suurendamiseks lootust ei olnud, kui maakonnad pidid omaga läbitulema täiendamata tuludega. Oli selge, et praeguses ulatuses nende sissetulekute juures edasi tegutseda ei saa, rääkimata esimese Eesti omavalitsustegelaste kongressi poolt ülesseatud ülesannetest. Tahtmatalt tuli arutada, missugused võimalused on tegutsemiseks praegustes oludes, praeguse maksuseaduse juures. Ja sellest seisukohalt võeti mõnel pool sõna, unustades, missugused põhimõtted põhiseaduse omavalitsuste kohta üles seab ja mida omavalitsustegelased oma esimesel kongressil ühemeelisel nõudsid.

Esimene omavalitsustegelaste kongress, läbi arutades omavalitsuste õiguslist ja majanduslist seisukorda, võttis vastu palju ilusaid resolutsioone, millistes näidati, et meie riigivalitsemise aparadi arendamisel ei ole teostamist leidnud need põhimõtted, mis aluseks olid põhiseaduse deklaratsioonile: „omavalitsuste kaudu teostab riigivõim valitsemist kohtadel nii palju kui selleks seadusega ei ole loodud eriasutusi“, — näidati, et aeg-ajalt üksikute ülesannete teostamiseks kohtadel on loodud eriasutusi ilma, et selleks iseäralist tarvidust, et oleks järelekaalutud, kas neid ülesandeid ei saa teostada omavalitsuste kaudu, võib olla, palju odavamalt ja otstarbekohasemalt, näidati, et nende eriasutuste kaudu

on küsimusi lahendatud eluvõõralt, et asutuste rohkuse tõttu on asjaajamine väga keeruliseks ja paberliseks kujunenud ning harilik kodanik sagedasti ära eksib sellesse asutuste labirünti, ilma, et leiaks seda, kelle võimuses tema hädalise küsimuse lahendamine. Näidati ka seda abitut seisukorda, milles meie omavalitsused on, kellele põhiseadus kohuseks on teinud ühiskondlise elu küsimuste korraldamisele asuda, kuid kelle sissetulekud nii piiratud, et ei jatku nendegi ülesannete täitmiseks, mis seadusega peale sunnitud. Ja neid lahendamata küsimusi on väga hädalisi: nii hoolekande korraldus, põllumajanduse edendamine ja agronoomilise abi korraldus jne. Kui neil aladel puudusi ja korraldamatust leitakse, siis pannakse need kõik omavalitsuste arvele, süüdistatakse viimaseid hea tahtmise puudumises, saamatuses jne. Ja seda isegi valitsuse juhtivate jõudude poolt ning Riigikogu kõnetoolilt!

Kuid kongress näitas ka tee, mida mööda tema arvates meie seadusandlus ja valitsus peaks tüürima, et jõuda sihile, mis põhiseadus üles seadnud: et Eestis, kui rahvariigis, kõik riiklised asjad saaks aetud rahva kaudu, — näitas, et edasilükkamata ja hädatarvilik on lahendada omavalitsuste sissetulekute küsimus, andes neile korralik maksuseadus ja kindlustades piiramata maksuvõtmise õigus; edasi asuda vajaduseta kohalike riiklike eriasutuste likvideerimisele, jättes nende ülesanded omavalitsuste hoolde, kes nendega paremini toime saavad, nii pea, kui sissetulekute küsimus ülesannetele vastavalt lahendatud.

Need resolutsioonid ühes põhjendustega tehti teatavaks nii valitsuse kui ka Riigikogu liigetele ja vististi oli iga omavalitsuse tegelase salajane lootus, et neid kaalumisele võetaks ja kui tegelikult elust tekkinud soovivaaldustega vähegi rühkendatakse. Kuid pean tunnistama, et mina selles küll täiesti pettunud olen. Riigi 1925 a. eelarve arutamise puhul, mil teada olid kõik need omavalitsuste hädad ja puudused kui ka kongressi ühemeelsed soovid, ei leitud mingit tarvidust selle peale mõelda, kuidas omavalitsused oma seniseidki ülesandeid täita saavad, rääkimata ülesannetest, millede korraldamatust igal sammul omavalitsustele süüks pannakse. Totatsiooni summa, mis pidi ajutise häda abinõuna täitma nende sissetulekute aset, milliseid lubati anda uue maksuseadusega, jäi endiseks, vaatamata selle peale, et seadustega nõuetavad kulud tuntavalt suure-

nenud; teede korralduseks määratud toetussumme kärbiti, ehk küll seal juures tõeasjana konstateeriti, et teed läbipääsemata seisukorras, muidugi „omavalitsuste saamatuse“ tõttu. Väga omapärane loogika — kui keskvallitsuse kaudu tahetakse miski asja korraldada, siis on tarvis selleks krediitisi suurendada, kui aga seda sama nõutakse omavalitsuste käest, siis tuleb toetussumme vähendada. — Kuid veel kaugemale mindi. Totatsiooni summast, mis, nagu tähendatud, endiseks jäi, vaatamata kulude suurenemise peale sellel alal, jäeti 10% jagamata — igaks juhtumiseks ja sunniti maakonnavalitsusi 1925 a. eelarvet kokkuseadmisel eelmise aastaga võrreldes suurenenud kulusi katma vähendatud tuludega, kuigi seal juures jagajatel selge pidi olema, et juba eelmise aasta täis totatsioon kulusi sellel alal ei katnud. — Hoolekande seaduse arutamise puhul Riigikogu töökaitse komisjonis süüdistati omavalitsusi; et need oma loiduses ja saamatuses ei hoolitse tarviliselt vanade ja väetite eest, toodi näitusi, kus vallad liiga väheseid toetusi abitarvitajatele määravad ja rõhutati seaduse hädatarvilikkust selleks, et sundida omavalitsusi hoolekanet rahuldavalt korraldama. Kui Maakondade Liidu esitaja püüdis seletada, et väheldane abi määramine mitte ära ei olene tahtmise puudusest abivajavaid rahuldada, vaid valdade rahaline kitsikus on ainumaks ja pea põhjuseks, et sagedasti tühi valla kassa ei võimalda sedagi vähest abi väljamaksta, et maakonnavalitsused ilma ühegi seaduse sunduseta hoolekande küsimuse lahendamisele on asunud ja sellel alal elu enese sunnil paljugi ära teinud, kuigi nende majandusline külg väga raske, siis vastati selle peale väga lihtsalt: kust omavalitsused sissetulekuid saavad, pole meie asi, selleks on teised komisjonid. — Selle komisjoni seisukohalt väga õige, kuid omavalitsustele on ükskõik, missugusest komisjonist seadus tuleb, kui selle teostamiseks ei anta omavalitsustele sissetuleku allikaid, saab seadus omavalitsusele kirstunaelaks, sest nurin omavalitsuste saamatuse üle suureneb ja süveneb. Hoolekande seadus on maksmas, kuid need teised komisjonid ei ole tarviliku leidnud arutada küsimust, kust omavalitsused sissetulekuid saavad suurenenud hoolekande kulude katmiseks. Ja ma julgen oletada, et kui maksmata pandud hoolekande seadus täies ulatuses teostamist ei leia, sest et omavalitsused neile peale pandavaid kohustusi praegu

maksvate maksuseaduste juures kanda ei suuda, siis süüdistatakse omavalitsusi saamatuses ja leitakse ainukene õige lahendamise tee selles, et puuduvat abi hoolealustele riigikassast anda, mille väljajagamine sünniks aga eriseadusega loodavate eriasutuste kaudu, ükskõik mis nime all need ellu kutsutakse.

See oletus ei ole aluseta, sest sarnast tendentsi on märgata muudel aladel. Nii on teede korralduse alal sagedased etteheited maakonnaavalitsustele, et viimased midagi ära teha ei suutvat ja tarvis olla siin jälle ellukutsuda Teedemisteriumi erilised asutused, sest mis kasu olla omavalitsustest, kui need ise suuremat kaasa ei maksa ja tööd riigi toetussummade arvel korda saadetakse. Samasugust püüdu on märgata ka agronoomilise abi korraldamise alal, kus Põllutööministeerium seni, kui temal see küsimus korraldamata, abirahasi andis eraseltsidele ja ühingutele, mitte aga omavalitsustele, ettekäände all, et viimased ise sellel alal juurde ei tahtvat maksta. Nüüd, selle korraldamisele asudes, on esialgsetest kavatsustest näha, et siin kohalisi esitusi tahetakse luua, kuhu omavalitsusi küll eraseltsidega ühesugustel alustel osavõtma kutsutakse, kuid asutused ise alluksivad vahetult Põllutööministeeriumile ja omavalitsuste esituskogudes jääks väga vähe kaasa rääkida. Olles otsekohene, pean tähendama, et maakonnaavalitsused agronoomilise abi korraldamise alal senini tagasihoidlikud on olnud ja sellega peaaegu leppinud, et Põllutööministeerium nendest mööda on läinud ja nendega vahest vähemgi rehkendanud, kui eraseltsidega; kuid pean selle põhjuseks jällegi kisendavat rahapudust, mis maakonnaavalitsusi tagasi hoidis kuludega seotud küsimusi oma lahendusele võtta. Seni, kui see korraldus oli ajutine, võis sellega leppida, kuid nüüd, kus kavatsus on seadusega omavalitsusi eemale jätta, s. o. agronoomilise abiandmise korraldust omavalitsuse võimkonnast ära võtta ja seda teostada eriasutuste kaudu, ei tohiks omavalitsused pealtvaatajateks jääda.

Sama tagasihoidlikud samadel põhjustel on omavalitsused olnud postikorralduse alal. Ning Posti Peavalitsus, selle asemel, et postikorraldust maal jätta omavalitsuste ülesandeks, määrates neile nende eelarve korras kuni uute maksuseadusteni tarvilist toetust, avab igal pool kohal oma eriasutusi ja kaupleb üksikute isikutega nende asutuste juhatamise ja ülevalpidamise tasu üle. Tagajärg on ebaloomulik seisukord:

üksikutele valdadele maksetakse väljaspool nende eelarvet summasi, millede tarvitamise otstarbekohasuse üle ei vallaanõukogu ega järevalve asutuse järevalvet ei ole; vallamajas töötab vallaametnikkude juhtimisel postiagentuur, kuid maakonnaavalitsus selle asutuse tegevuse korrapärsust revideerida ei tohi — olla postiametkonna erisaladus; teises kohas oleneb ümbruskonna postikorraldus vallaametniku tujust, ilma et vallaanõukogul selle kohta ütlemit oleks, sest postiagentuuri juhataja kohustuse peale panemiseks on tarvilik ametniku isiklik nõusolek. Ja nii ka teistel aladel.

Ka riigi 1926 a. eelarve kavast ei ole märgata, et omavalitsustegelaste kongressil avaldatud soove oleks kaalumisele võetud, või nendega arvestud. Valitsuse tege- likkudest sammudest paistab aga, nagu juba tähendasin, vastupidine tendents: riikliku elu korraldamisel võimalikult hoiduda omavalitsuste kaastöö eest.

Veel kurvemaks muutub pilt kui pilku heita maakonnaavalitsuste eelarvetesse. Et puuduvad 1925 a. eelarved kõikide maakondade kohta, teen lühikese ülevaate 1924 a. eelarvete kokkuvõtte kohta. Kindlaid sissetulekuid oleks nende järele: Kinnisvara maks tuhandates markades 81.414.000 m., tulumaks 21.050.000 m., ärimaksud (põhiärimaks, trahteri maksud jne.) 15.350.000 m., mitmesugused maksud (lõbustusmaks, jahilubade, laskeriistade lubade jne.) 9.525.000 m., oma asutuste tulud (haigemajamaksud, õpemasud jne.) 18.835.000 m., ettevõtete tulud (põllumajapidamised ja muud ettevõtted) 3.461.000 m., varanduste tulud 9.474.000 m., toetused lepingute järel (põllutöökoolide õpetajate tasu jne.) 3.547.000 m., viivitus %/o ja ettenägemata sissetulekud 4.194.000 m. Kokku 166.850.000. — Väljaminekutes on nähtud: maakonnaavalitsused ja nõukogud 45.717.000 m., valdade järevalve 3.880.000 m., hariduse ala 160.301.000 m., tervishoid 34.751.000 m., hoolekanne 27.528.000 m., põllumajandus 29.514.000 m., teede korraldus 19.335.000 m., varanduste korrashoid 3.630.000 m., laenude^{o/o} ja kustutussummad 5.767.000 m., mitmesugused kulud 3.801.000 m., kokku 334.234.000 m. Selle juures olen välja jätnud tulu poolelt laenu 25.234.000 m., eelmise aasta ülejäägid ja tagasi saadavad laenu 14.420.000 m., milliseid ei saa kindlateks ja alatisteks sissetulekuteks arvata; niisama ei võta ma arvesse väljaminekute tagavara summa 4.074.000 ja summe, mis

määratud kapitalide soetamiseks 1.944.000 m., kui väljaminekuid, millele otsekohene tarvidus ei ole ära määratud. Ja siiski selgub, et nende ülesannete täitmisel, milledest mööda ei pääse, tuleb tuludest puudu 167.348.000 m. Riigilt saadi totatsiooni näol 110.000.000 m., kuna puuduva osa 57.384.000 marga saamiseks igasugune alus puudus. Katsuti siis üksikutelt ministeeriumitelt välja norida ühekordseid toetusi ja lõpuks loodeti puuduv osa katta „laenudega“.

1925 a. eelarvete juures kujunes seisukord veel halvemaks, sest tulud jäivad peaaegu endisteks, kuna tehtavad kulud tuntavalt suurenesid, tulid juurde pensioni maksud, tuletõrje kapital, suurenesid kulud hariduse alal. Seda ebaloomulikku seisukorda on valitsuse ametkondadele kuni tüütuseni seletatud, arvudega ja kindlate andmetega põhjendatud, kuid tagajärjed on pahatihti vastupidised. Nagu tähendatud, jäeti 1925 a. eelarvete kokkuseadmisel sellestki totatsiooni summast osa jagamata¹⁾. Kuid etteheited, nagu ei tahaks omavalitsused riiklise elu korraldamise tööst küllaldase tõsidusega osa võtta, nagu tehtaks omavalitsuse esituskogudes ainult halba poliitikat ja aetaks erakondlist jonni, korduvad, haaratakse kinni mõnest väärastusest, mis siin või seal üksikus omavalitsuse esituskogus esile tulnud ja tehakse sellest järeldusi kogu omavalitsuse süsteemi kohta. Hukka mõistes igasugust parteilikkust omavalitsuse töös juures, ei saa ma tähendamata jätta, et need üksikud väärastused omavalitsustes osutuvad vaid nõrga vastukajana sellele erakondlise sallimatusele ja kriisitamisele, mis on alaliseks nähtuseks meie kõrgemates asutustes ja mis on paratamatud riigiloomise ajajärgul.

Kuidas valitsuse ametkonnad omavalitsuse kaastööd riikliku elu korraldamise alal hindavad, näitab kujukalt see viis, kuidas eelarveid Rahaministeeriumis läbi vaadati, et selgusele jõuda omavalitsuste sissetulekute suurendamise vajaduse üle. Tihti kuuleme, et õige vähese ulatusega küsimused, mis valitsuse ametkondades algatakse, antakse enne lõpuliku otsustamist ministrite vahelise komisjoni kätte, kus välja selgitakse, kas ja kui palju küsimuse lähendamine riiklikult tarvilik. Maakonnaavalitsuste eelarved, milledes ettenähtud summad väga tarviliste ja eluliste küsimuste lahendamiseks, millede tarvilikkust

on mitmele korrale arutanud maakonnaavalitsused ja nõukogud, kui vastutavad rahva esituskogud, antakse sellel alal vastutamata ametniku kätte, kellele peale kõige muu puudub õigus selle üle otsustada, kui palju ühe ehk teise ala korraldamine riikliselt tarvilik ehk eesõigustatud. Ja tagajärjed olidki näha — mõne pliiaatsi liigutusega tekkisid puudujääkide asemel suured ülejäägid. Ka kuuldusid arvamised, et hariduse ala korraldamine tuleks omavalitsuste käest ära võtta, sest siin opererida omavalitsused riigikassa summadega. — Kui nüüd selles sihis edasi minnakse ja praegu ei ole näha ega tunda pööret, siis ei saa küll juba lähemal ajal omavalitsuste tegevuse ulatusest palju juttu olla ja on ainult aja küsimus, millas selle asemel omavalitsuste likvideerimise küsimus kõne alla tuleb.

Kuna Maakondade Liidu ülesanne on omavalitsuste õiguste eest valvel olla ja selle eest võidelda, et omavalitsuse kongressi poolt ülesseatud põhimõtted maksusele pääseks, tuleks Liidul endal otsekohe omavalitsuste maksuseaduse eelnõu väljatöötamisele asuda, et seda veel Riigikogu sügisese istangu järgule esitada saaks, sest kogu omavalitsuste tegevuse ulatus praeguses olukorras oleneb tema ainelisest jõukusest või jõuetusest. Edasi tuleks Liidul kavakindlamalt tegevusesse astuda, et kavatsusel olevate üksikute riikliku elu korraldamise aladel ei mindaks mööda omavalitsustest ja ilma erilise tarvidusega ei kutsutaks ellu eriasutusi.

Kokkuvõttes ülevaadet, esitan Liidu nõukogule vastuvõtmiseks järgmise resolutsiooni:

Maakondade Liidu Nõukogu, arutades maakondade omavalitsuste tegutsemise võimalusi, konstateerib, et Maakonnaavalitsused aast-aastalt ikka kitsikumasse seisukorda jäävad, mis tingitud sellest, et lahendamata seisavad omavalitsuste sissetulekuid käsitavad küsimused, rääkimata korralikust omavalitsuse maksuseadusest, kuna kulud iga aastaga tuntavalt suurenevad maksma pandud seaduste alusel, et lahendamata on veel 1925 a. puudujääkide katmise küsimus, kuna 1926 a. eelarvete kokkuseadmise võimalused täiesti tumedad, sest riigi 1926 a. eelarve kavades leiavad aset maksud, millede peale omavalitsused õigusega präntenteerivad, et esimese omavalitsustegelaste kongressil vastuvõetud põhimõtted ja sooviavaldused valitsuse ametkondades mingit arvestust ei ole leidnud ja riikliku elu korraldamine are-

¹⁾ Augusti II pooltel on see ära jagatud, Toim.

neb vastupidises suunas, et põhiseaduses deklareeritud omavalitsuste õigused täiel määral maksvusele pääsevad ja vääriline usaldus omavalitsuste vastu aset leiab vast siis, kui riigitegelased isiklikult neid põhimõtteid jagavad, mispärast nõukogu otsustab:

1. Juhatusele kohuseks teha kiirelt asuda omavalitsuste maksuseaduse eelnõu välja-töötamisele, mis lahendaks ka 1925 a. puudujäägid, põhimõtetel, mis väljendud omavalitsustegelaste kongressil ja Liidu nõukogu endistes otsustes;

2. Pöörata poliitiliste tegelaste poole üleskutsega, et eelolevatel Riigikogu valimistel riikliku elu korraldamine omavalit-

luste kaudu üheks programmi küsimuseks ülesvõetaks;

3. Juhatusele kohuseks teha kavakindlalt tegevusesse astuda, et kavatsusel olevate riikliku elu korraldamise aladel ei mindaks mööda omavalitsustest ja ilma erilise tarviduseta ei kutsutaks ellu eriasutusi; selleks paluda kõiki omavalitsusi kõikidest toimingutest ja lepingutest keskvalitsustega, milledes lahendakse omavalitsuse ülesandeid ja õigusi üksikutes küsimustes ja millel kestev ning põhimõtteline iseloom Liidu juhatusele teatada, et viimasel võimalus oleks jälgida omavalitsuste õiguste teostamise käiku igal alal.

Vallavalitsuse revideerimise juhtnõõrid ja kava.

(Järg ¹⁾)

IV. Vallavalitsuse raamatupidamine ¹⁾.

1. Kassa raamat.

- Kas on kõik sissetulnud summad sissetulekute tõendavate dokumentide järele raamatusse kantud; ²⁾
- kas on väljaminekusse tähendatud summad dokumentidega tõestatud;
- kas on igapäevase kassaraamatupidamise juures kantselei päeva kassa tehingud sellel samal päeval sissekantud, kokkuvõtted tehtud ja saldo väljatoodud; kuu kassaraamatu juures kuu lõpul;
- kas on kokkuvõtted õieti tehtud ja saldo õieti väljatoodud;
- kas on kassaraamat saldode väljatoomise puhul vallavanema ja sekretääri poolt õigeaks tunnistamiseks allakirjutatud;
- kas on saldo järgmise päeva peale õieti edasi kantud;
- kas on kassaraamatu kokkuvõtted ja saldo kokkukõlas pearaamatu vastavate arvete kokkuvõtetega;
- kas on kassas nii palju raha kui kassaraamatu saldo revideerimise silmapilguks näitab — kassaraamatusse sissekandmata kassa sissetuleku dokumendid —

sissekandmata kassa väljamineku dokumendid.

2. Dokumendid:

- Kas on dokumendid kassa-, pea- ja vastavate abiraamatutega op. ehk lehekülje numbri äramärgimisega seotud;
- kas on sissetuleku dokumendid maksja allkirjaga varustatud, kui maksetud summa kindlasti ettenähtud ega eritõendusega ehk kalkulatsiooni dokumendiga tõendatud pole;
- kas on sissetulekute eraldamise raamat ehk kogujad dokumendid olemas, kui sissetulekuid üksikvalitsuse raamatutest läbi ei kanta; kas on eraldamise raamat ehk kogujad dokumendid sissetuleku kviitungidega kõigiti kokkukõlas, s. o. maksetud summa nii suur kui kviitungides tähendatud ja maks kviit. täh. arvele kantud;
- kas on kviitungide kontsad vallavanema allkirjaga varustatud;
- kas hoitakse kviitungi kontsad korralkult, järjekorra numbriga varustatult kindlas kohas alal;
- kas on sissetulekute kontsadel üksikasjaliselt ülesloetud, missugust maksu nimelt, missuguse maksu võlga missugusest aastast ja missuguste maksude viivitus protsendi raha ja kui palju igat üht sissetulnud;
- kas on kassa väljamineku dokumendid kõigi tarviliste andmetega, s. o. kas on öeldud kellelt dokument ja kellele, mis eest nimelt raha maksetud, palju maksetud, raha vastuvõtja ja maksja

¹⁾ Vaata „Maaomavalitsus“ Nr. 5. 1925 a.

²⁾ Nagu sissejuhatuses öeldud, ei saa revideerimise kava raamatupidamise alal üksikasjaline olla praegu, kus raamatupidamise viis mitmesugune. Sellepärast on toodud üksikasjalisemalt abiraamatud, mis enam-vähem ühtlased kõigi süsteemide juures, kuna teistest ja aruannetest ülemindud üksikute üldkõikumustega — kuni ühtlase süsteemi maksmise panemiseni.

³⁾ Eraldamise raamatupidamise juures sellesse ja kokkuvõtte kassaraamatusse.

- allkirjad ning dokument tempelmaksetud;
- i) kas on dokumendid, millele järele on mingisuguse töö ehk väärtuse eest maksetud, varustatud tõendusega, kes tehtud töö ehk ostetud asja vastu võttis, ehk vastuvõtmist toimetanud komisjoni akt juurde lisatud;
 - j) kui töö lepingu põhjal tehtud, kas on leping juurde lisatud ja töö akti järele lepingule vastavalt tehtud;
 - k) kas on väljaminekud sisuliselt tarbete kohaselt tehtud;
 - l) kas on maksetud hinnad turuhindadele vastavad ja nõukogu otsusest olenenud väljaminekud nõukogu poolt määratud määradega kokkukõlas;
 - m) kas on sõidu- ja päevarahade väljamaksmise arves öeldud, kes sõitis, kelle ülesandel, mis otstarbel, kust kuhu, millal väljasõitis (kuupäev ja tunniaeg), millal tagasi jõudis (kuupäev ja tunniaeg), millel sõitis ja mitmendas klassis, üksikhinnad ja kogusummad, kui vooimeest tarvitatud, kas on ülesvõetud, missuguste raskuste veoks ehk mis otstarbel; kas maksetud päevaraha määrad kokkukõlas vallanõukogu otsusega; kas sõidukulud klasside ehk kilomeetrite järele arvestatud kokkukõlas vallanõukogu otsusega ja tegeliku pikkusega;
 - n) kas on dokumendid järjekorras kaustikusse kinni õmmeldud;
 - o) kas sünnib materjaalide väljaandmine dokumentide vastu, kas näitavad viimased selgesti ära, mis nimelt, kui palju, millal ja mis otstarbeks on väljaantud ning saaja allkirjaga varustatud;
 - p) kas on ümbertöötamiseks antud materjaalide äratarvitamise üle selle vastuvõtja poolt aruanne esitatud ja see vallavalitsuse ehk selleks määratud komisjoni poolt kinnitatud; kas on selle aruande põhjal äratarvitatud materjaalide leht kokkuseatud ja selle põhjal materjaalid maha kirjutatud; kas on esimese põhjal ka väärtuste leht kokkuseatud ja selle järele saadud varandus varanduste arvele sissekantud.

(Järgneb).

Omavalitsus ja kaitseliit.

O. SUURSÖÖT.

Peale l. a. 1. detsembri kurbade sündmuste asuti energiliselt meie sisekaitse korraldamisele.

Meie rahvas jõudis arusaamisele, et küllalt ei ole politseist ega kaitsevääst selleks, et igasuguste avantüristide väljaastumisi võimataks teha: politseivõrk ei ole tihe küllalt, et igalpool ja ajal igasugusi sepitsusi tähelepanna ja takistada võiks, enne veel kui nende teostamisele asuda jõutaks. Et seda võrku aga majanduslistel põhjustel võimalik ei ole enam palju tihendamaks teha, peab rahvas ise vabatahtliliselt sisekaitsest osa võtma, et igasuguseid meie riigi ja rahva julgeolekule kardetavaid salasepitsusi juba idus lämmatada ja nende mõttegi võimataks teha, ühtlasi üksikuid kodanikke, kelle isamaa armastus ja riikiline tunne küllalt suur ega tugev ei ole, õpetada ja kasvatada, meie iseseisvuse ja vabaduse väärtust selgitada—see on kodanikudeväe — kaitseliidu — ülesanne.

Et kaitseliitu, seda sõjaväelist — seltskondlist organisatsiooni tarvilisele kõrgusele viia, on ennem vaja väga palju tööd ja vaeva, ja see nõuab üksikute kodanikude käest sagedasti õige suurt ohvrimeelt

ja tahtejõudu, aga lõpusiht on küllalt suur ja tähtis selleks, et ohvrit tuua ja vaeva näha. Ka meie vabaduse võitlused ei ole ilma suurte ja raskete ohvriteta möödunud, ka seal tuli vaeva ja viletsust kanda, meie rahvas ei kohkunud aga mitte tagasi ja lõpusiht — iseseisvus ja vabadus on selle läbi kätte saadud. Seda kallist vara hoida ja kaitsta olgu meie kõige püham kohus, ükski raskus ega ohver ei tohi meid meie ettevõttes heidutada.

Paljud Eesti mehed on vabatahtliliselt mitmesugused kohustused, mis kaitseliit peale paneb, kanda võtnud; nemad on omal kulul isegi vormi ja tunnusmärgid muretsenud. Pea kõik kaitseliidu kohapealsed juhid on terve organiseerimise töö ja vaeva omast jõust ja omal kulul ära teinud ja see on õige kaaluv ohver nende üksikute kodanikkude poolt.

Kaitseliit võib aga ainult siis ideaalse kõrguseni tõusta ja ülesseatud sihte kätte saada, kui tema oma tegevate liigete tahtejõu ja püüdmiste kõrval ka majandusliselt ja tehniliselt nõuete kohaselt varustud on.

Siit algab nüüd terve rahva ühistöö ja ühised mured: kaitseliidu tegevliikmed on suured kohustused oma peale võtnud, ärgu siis ka teised kodanikud passiivseteks pealtvaatajateks jäägu, vaid aidaku kõik kaasa niipalju, kuidas kellegil võimalik.

Esimeses joones loodab kaitseliit omavalitsuste peale, kelle vastutulek ja koostöö väga suure tähtsusega.

Mõlemis meie naaberriikides, nii Soomes kui ka Lätis on omavalitsused koos seltskonnaga kohalise kaitseliidu organiseerimisel väga palju kaasa aidanud ja igateviisi seda vabatahtlist kodukaitse organisatsiooni toetanud.

Rõomustaval viisil on ka meie linnade, maakondade kui ka valdade omavalitsused, mitmel pool väga lahkkel käel kaitseliidu organiseerimise tööd toetanud.

See toetus on olnud üksikute rahasummade, kaitseliidu pidude lõbustumaksudest vabastamise, tasuta kantsleiruumide andmise jne. näol.

Omavalitsused on ka ilma nurinata kaitseliidu maksu sissenõudmise vaeva ja töö kannud ja mitmelgi pool on kohapealsed omavalitsuse tegelased ka kaitseliidu organiseerimise tööst isiklikult osa võtnud. See kõik on tõenduseks kaitseliidu tegevliikmetele, et meie ei ole mitte ükski, rahva juhid ja terve rahvas tunneb meile kaasa ja toetab meid nõu ja jõuga.

Mõnedes omavalitsustes on aga veel nähtavasti arusaamatuse tõttu ja selgituse puudusel vastutulek kohapealsetele kaitseliidu korraldajatele ja päälikutele õige nõrk, mis vahest neid tegelasi kibeduse tundega täidab.

Selle kirjutuse otstarb oleks just omavalitsustele südame peale panna, et vastutulek kaitseliidule ja selle üksikutele tegelastele Teie poolt annab uut jõudu ja värskendab tahtmist ilma tasuta vabatahtlikeks iseseisvuse ja kodurahu kaitsmise tööks.

Teated Maakondade Liidu ja omaval. tegevusest.

Eesti Maakondade Liidu nõukogu koosolek 25. — 27. aug. 1925 a. Võrus.

Koosolekust võtavad osa kõigi maakondade esitajad peale Valga maakonna. Esimest korda võtab Liidu nõukogu liikmena koosolekust osa ka Saaremaa maakonnavalitsuse esitaja, mida Liidu esimees avamiskõnes ka äramärgib. Siseministeriumi esitajana viibib koosolekul Adm. asjade Peaval. juhataja E. Maddison ja E. Linnade Liidu esitaja F. Suit, kes Võru linna ja Linnade Liidu nimel koosolekut tervitab. Koosoleku juhatajateks valitakse Liidu esimees H. Lauri ja Võru maakonnaval. esimees A. Kohver, sekretääriks Liidu sekretäär H. Avikson.

Maakonnavalitsuste tegevuse ulatuse

üle refereerib J. Sõnajaalg, seletades, et maakonnavalitsuste tegevuse piiramine on mõnelt poolt üles võetud, sest maakondade sissetulekud ei võimalda kõiki sundlikke ülesandeid täita. Et need ülesanded aga täita tulevad, üks kõik kelle poolt, nagu teed, hoolekanne, koolid, siis tuleks riigil oma eriorgaanid luua nende ülesannete täitmiseks, mis aga kulu tõstaks, sest riiklised asutused on omaval.

kallim aparaat. Teiseks ei oleks omaval. ülesannete riigiasutuste kätte andmine põhiseaduse põhimõtetega kooskõlas, mis riigivõimu teostamise kohtadel omavalitsuste kätte annab. Omavalitsuste tegevuse kokkutõmbamine ei oleks kooskõlas ka esimese Eesti omavalitsusteg. kongressi otsusega, mis just vastupidist rõhutas. Sellepärast tuleks referendi arvates maakonnavalitsuste tegevuse ulatuse küsimuses senistele seisukohtadele ja nõuete juurde jääda, kuna küsimuse peaks lahendamaks küsimus, s. o. omavalitsustele tuleb sissetulekuid võimaldada oma ülesannete täitmiseks. Et omavalitsuste, liidu ja omaval. tegelaste kongressi nõuded seni tagajärjetaks on jäänud, teeb referent ettepaneku, et, jäädes esimese omavalitsustegelaste kongressi otsuste juure, tuleb liidul enesel maksuseaduse eelnõu välja töötada¹⁾.

Elavates läbirääkimistes, mille referaat väljakuulutanud, seab M. Ne p s (Saaremaa) küsimuse üles, missugusest tegevuse ulatusest maksuseaduse kokkuseadmisel väljaminna, kas praegusest ehk laiendatud, kongressi poolt soovitud ulatusest. D. Uiga (Tartu) toonitab, kooskõlas selle

¹⁾ Vaata lähemalt esimene artikkel käesolevas numbris.

küsimusega, enne maksu seadust omavalitsuste seaduse vajadust tegevuse ulatuse äramääramisega. J. Markson (Pärnu) selle vastu näitab, et praegused ülesanded ei luba enam maksuseadusega kauemat aega oodata. J. Sõnajalgi (Järva) arvates peaks maksuseadus ära määrama ainult riigi- ja omaval. maksude vahekorrad, määrad aga lahtiseks jätma. E. Maddison (Sisemin.) leiab, et ülesandeid ette kõiki üleslugeda ei saa, järjekult ka täpseid tulusumme, mispärast maksuseaduse sidumine ülesannetega oleks enese kitsendamine. Ka F. Suit (Linnade Liit) pooldab J. Sõnajalgi seisukohta ja teatab, et Linnade Liit neil samul põhjustel on maksuseaduse eelnõu kokkuseadnud. Maksude autonoomiat pooldab ka Linnade Liit, kuid kardab, et ta praegu läbi ei lähe. Praeguse tegevuse ulatuse juures ei leia A. Kohver (Võru) mõnesugustel põhjustel maksude autonoomia omavalitsustele kasuliku olema, vaid pooldab selle asemel piiratud autonoomiat. Kui D. Uiga (Tartu) veel küsimuse ülestõstnud, kas ei tuleks maksude asemel totatsiooni paremaks pidada, s. o. maksud võetaks üleriikliselt sisse, kuna ainult eriuülesannete jaoks maksude autonoomia oleks, antakse küsimus ettepaneku tegemiseks komisjoni, kuhu valitakse J. Sõnajalg, A. Kohver ja M. Neps. Komisjoni ettepanekul võetakse koosoleku viimasel päeval küsimuse kohta järgmine resolutsioon vastu:

E. Maakondade Liidu nõukogu, arutades maakonna omavalitsuste tegutsemise võimalusi, konstateerib, 1) et maakonnavalitsused aast-aastalt ikka kitsikumasse seisukorda jäävad, mis tingitud sellest, et lahendamata seisavad omavalitsuste sissetulekuid käsitavad küsimused, rääkimata korralikust omavalitsuse maksuseadusest, kuna kulud iga aastaga tuntavalt suurenevad maksma pandud seaduste alusel, 2) et lahendamata on veel 1925 a. eelarvete tasakaalu viimise küsimus, kuna 1926 a. eelarvete kokkuseadmise võimalused täiesti tumedad, sest riigi 1926 a. tulu eelarve kavades leiavad aset maksud, mis õigusega omavalitsustele peaksid kuuluma, 3) et esimese omavalitsustegelaste kongressil vastuvõetud põhimõtted ja soovivaldused valitsuse ametkondades mingit vastutulekut ei ole leidnud ja riikliku elu korraldamine areneb vastupidises suunas, 4) et põhiseaduses deklareeritud omavalitsuste õigused täiel määral maksusele pääsevad ja vääriline usaldus omavalitsuste vastu aset leiab vast siis, kui riigi-

tegelased isiklikult neid põhimõtteid jagavad, — mispärast nõukogu otsustab:

1) Juhatusese kohuseks teha kiirelt asuda omavalitsuste maksuseaduse eelnõu väljatöötamisele, põhimõtetel, mis väljendud omavalitsustegelaste kongressil ja Liidu nõukogu endistes otsustes, kusjuures lahendust leiaks ka 1925 a. eelarve tasakaalu viimise võimalus;

2) Pöörata poliitiliste tegelaste poole üleskutsega, et eelolevatel Riigikogu valimistel riikliku elu korraldamine omavalitsuste kaudu vastavalt põhiseaduse otsekohese mõistele üheks programmi küsimuseks üles võetaks.

3) Juhatusese kohuseks teha kavakindlalt tegevusesse astuda, et praegu kavatsusel olevate riikliku elu korraldamise aladel ei mindaks mööda omavalitsustest ja ilma erilise tarviduseta ei kutsutaks ellu eriasutusi.

Järeelvalve kord tulevases omavalitsusseaduses.

Et referendiks palutud M. Juhkam ei saanud koosolekule sõita, annab sekretär H. Avikson tema seisukoha järeelvalve korra kohta edasi. Tema pooldab praegust korda mõnede vähemate muudatustega.

Läbirääkimistes tulevad avalikuks kaks seisukohta. J. Markson (Pärnu), A. Saar (Lääne) ja E. Maddison (Sisem.) kõnelevad praeguse järeelvalve korra vastu, leides, et kord, kus järeelvalve asutus seadusepärase otsuse tühistab ja otsuse tegijal õigus jääb selle järeelvalve teostaja otsuse peale kaebada, palju lihtsam ja kiirem on, kuna praegune kord palju tööd annab ja puhas süsteem ei ole, ei ole kohtulik, ei ole administratiivne, vaid mõlemad kokku. Praegust korda kaitsevad südilt J. Sõnajalg (Järva), M. Neps (Saaremaa) ja J. Söödor (Järva) leides, et protesti andmine kergem on kui kaebuse motiveerimine, et protest õpetab alluvat asutust seadust mõistma, kuna protesteerimine väheneb ka selle tagajärjel, et vallavalitsused täienevad ja puudused kaovad. J. Söödor leiab praeguse korra demokraatlike olema, teise, soovitatud administratiivkorra, bürokratilise.

Küsimuses, mis kõige ägedamad vaielused väljakutsus nii hästi üldkoosolekul kui komisjonis, leiti viimaks komisjonis, kuhu kuulusid J. Sõnajalg, J. Markson, M. Krusemann ja M. Neps, kompromiss ettepanek, mis ka koosoleku viimasel päeval järgmiselt vastuvõeti:

E. Maakondade Liidu nõukogu, arutades järelvalve teostamise küsimust omavalitsuse kohta, leiab 1) et praegu maksev järelvalve teostamise kord tulevases omavalitsuses selles mõttes täiendada, et maakonnavalitsustele õigus antakse vallaomavalitsustele nende otsusi tagasi saata ümberotsustamiseks, kui neis seaduse rikkumisi on ette tulnud. Jääb vallavalitsus tagasisaadud otsuse juurde, siis protesteeritakse selle vastu praegu maksva korra järele ja 2) et maakonnavalitsuste otsuste vastu protesteerimine peab sündima Siseministri otsekohesel korraldusel.

Valimise põhimõtted tulevases omavalitsuses.

Pikema referaadiga esineb E. Maddison, ettetuues praeguse valimise seadusega mitterahulolemise avaldusi, leides, et selles süüdi on maksva valimisviisi juures liikumata nimekirjad. Valijatele suurema vabaduse andmise otstarbel tuleks tarvitusele võtta liikuvad nimekirjad, mis võimaldavad valimisi enam individuaalsele pinnale viia. Liikuvate nimekirjadega valimisviisidest peab referent kõige vastuvõetavamaks Soome valimisseadust, mis võimaldab hääleandmist ka mittenimekirjas olijatele. Soome valimissüsteem on tarvitusele võetud ka Kaubandus-Tööstuskoja valimistel. Lõpul tutvustab referent valimistagajärgede väljaarvamise Soome viisi järele¹⁾.

Teiseks referendiks palutud V. Smetanin on oma referaadi põhilased saanud, milledest nimetada: Valimisi tuleb toimetada liikuvate nimekirjadega Würtenbergi süsteemi järele, kus valijal nii palju hääli, kui palju volinikke valitakse, kus juures hääli võib anda valimisnimekirjades esitatud kandidaatidele. Esituskogude liikmed valitakse 6 aasta peale, kuna iga 3 aasta tagant langeb pool osa volinikkudest välja, ning korraldakse uued valimised²⁾.

Arvesse võttes küsimuse tähtsust, leiab koosolek tarviliku olema küsimusega lähemalt tutvuneda, mispärast otsustatakse seiskoha võtmine küsimuse kohta järgmiseks koosolekuks jätta, referaadid vahepeal aga „Maaomavalitsuse“ kaudu kõigile kättesaadavaks teha.

Tuletõrje korraldus maakondades.

Ref. E. Maddison käsitab küsimuse seaduslist külge, näidates, et uue tule-

tõrjeseadusega on tuleõnnetuste ärahoid varanduse omanikkude õladelt seltskonna õlale pandud³⁾, kuna kinnitusselts „Oma“ direktor Ehres abinõudest kõneleb, mis tuleõnnetusi ärahoida aitavad⁴⁾.

Leides kõneall oleva küsimuse rahvamajanduse ja riiklise küsimuse olema, sest viimasel ajal hävitab tuli suurel määral rahvavarandust, algab küsimuse üle elav läbirääkimine, millest osavõtavad D. Uiga ja E. Saar (Tartu), J. Markson (Pärnu), M. Neps (Saaremaa), A. Kohver (Võru), A. Saar (Lääne) ja referendid, milles sunduslist tulevastu kinnitust ja ehitusseaduse vastavat täiendust nõutakse, kinnitusseltside kaasatõmbamist tulevastu võitlemise alal ja tuletõrje korralduse vajadust valdades alla kriipsutakse. Ettepanekute redigeerimine antakse komisjoni, kuhu valitakse: A. Lusik, A. Saar, E. Saar, D. Uiga ja A. Martinson. Komisjoni ettepanekul võetakse vastu resolutsioon:

1) Panna maksma sunduline hoonete tulekinnitus vastastikusel alusel, kus juures kohalised vastastiku tulekinnituse selt-sid oleks koondunud ülesriiklikseks vastastikuks liiduks.

2) Tulevases ehitusseaduses tuleb ettenäha hoonete ehituse viis ja paigutus (hoonete materjal, kaugus jne.), mis kindlustaks suuremal määral tuleõnnetuste ärahoidmist, kus juures maakonna-omavalitsustel jääks õigus sundmääruste järele seda korda lähemalt äramäärata.

3) Omavalitsustel tuleb praeguste seaduste põhjal maksma panna sundmäärused tuleõnnetuste ärahoidmiseks ja vastavate abinõude tarvitusele võtmiseks.

4) Kohtadel, kus vabatahtlik tuletõrje puudub, on vastavad omavalitsused kohustatud tuletõrjet korraldama. Selleks tuleb praegu maksev tuletõrje seaduse § 3 II lõige laiendada ka omavalitsuste kohta.

5) Liidu juhatusel tuleb Põllutööstus- ja Asunikke Liidu poole ettepanekuga pöörata, et viimased asunikku-tele hoonete ehitamise juures sarnased nõuded ülesseaks hoonete paigutuse ja ehitusviisi alal, et need vastaksid tulevastele nõuetele ehitusseaduses.

Kümnikkude instituudi küsimus on päevakorral kahel põhjusel. Riigikohtu administratiivosakond on ühel juhtumisel otsuse teinud, mis selle instituudi seadusepärast eitab, teiseks, kuidas tuleb küsi-

¹⁾ E. Maddisoni kõneall olev referaat ilmub järgmises „Maaomavalitsuses“.

²⁾ V. Smetanini referaat ilmub ka järgmises „Maaomavalitsuses“.

³⁾ Referaat ilmub „Politseilehe“ 4. sept. numbris.

⁴⁾ Referaat ilmub edaspidi „Maaomavalitsuses“.

mus tulevases omavalitsusseaduses läbi viia. Refereerib J. Markson, leides, et Riigikohus ei ole küsimust otstustades kõigi kümniku ülesannetega arvestanud, kuna kümnikud valdadele kulu mõttes tarvilikud on. Et Siseministerium vastava seletuse nõudmisega Riigikohtu üldkogu poole on pöranud, kaldub läbirääkimine küsimuse teise poole peale, milline peab kümnikkude instituut tulevikus olema. Kuna referent praegust korda pooldab, kõnelevad J. Sõnajalg ja M. Krusemann selle uuenduse poolt näidates, et kui kümniku amet auamet on, siis peavad nad valitavad olema sel samal alusel kui vallavalitsuse liikmed, mitte järjekorras määratavad. Komisjoni ettepanekul, kuhu kuulusid J. Markson, J. Sõnajalg ja K. Pajos, võetakse vastu resolutsioon:

M. I. nõukogu, läbi arutades kümnikkude instituudi küsimust otstarbekohasuse seisukohalt, leiab, et tulevases omavalitsuse seaduses tuleks selle asemele ette näha külvavemate instituut, misjuures viimased ametisse kutsutakse samal viisil, nagu teised valitavad vallavalitsuse ametnikud. Nende ametikestvus ja erilised kohustused määratakse lähemalt seadusandlises korras.

Riigimaade peale langeva teekohustuse täitmise

küsimus võetakse Pärnu maakonnaval. ettepanekul päevakorda ja J. Markson, arvesse võttes seda, et Riigikohtu otsuse tagajärjel Piirsalu vallavalitsuse kaebtuse peale V. V. määrus 3. sept. 1920 a. ei ole seaduse nõuetega kokkukõlas, ja selle otsuse tagajärjel on vallanõukogud hakkanud teesi ümber mõõtma, osasi Metsade Peavalitsusele välja mõõtes, need aga tegemata seisavad, teeb ettepaneku, et Liit esineks ettepanekuga, et tähendatud määrus muudetakse, kuna praeguse korra juures tegemata tee tükkide asi igal üksikul juhtumisel kohtu kätte läheb asjatat segadust ja tüli sünnitades. E. Maddison seletab, et Riigikohtu Adm. osak. otsus ei ole Vabariigi Valitsusele siduv, mispärast tuleks paluda Kohtuministrit, et see küsimuse kohta Riigikohtu üldkoosoleku seisukoha nõutaks. Seisukorra tegeliku ummiku selgitamiseks ja maakonnavalitsuste vastutuse kohta teede seisukorras sõna võttes tutvustab J. Sõnajalg ühtlasi sellega, mis Liidu juhatus juba kevade selles asjas teinud, missuguse ettepanekuga ta Põllutömin. esinenud, kust senini aga vastustki pole saadud.

Küsimuse kohta võetakse järgmine resolutsioon vastu:

Eesti Maakondade Liidu nõukogu, arutades seisukorda, mis tekkinud selle tagajärjel,

1) et Riigikohus tühistas Piirsalu vallanõukogu korralduse, millega riigimetsaalune maa oli teekohustuse alt väljajäetud, mille tagajärjel arvamine on maad võtnud, et Vabariigi Valitsuse määrus riigimetsaaluse maa teekohustuse alt vabastamise asjus seaduse jõuline ei ole,

2) et vallad selle tagajärjel on riigimetsaaluse maa peale ühesugustel alustel teiste teekohustuse alla käivate kinnisvaradega tee osasi jaotanud, mis mõnel pool kuni 30—40% üldisest valla tee kontingendist välja teeb, ja selle tee osa kordaseadmiseks riigimetsavalitsusele korraldusi teinud,

3) et viimane aga vastupidisel eriseisukohal asub, toetades eelnimetud V. V. määruse peale ja seletades, et neil ka tegelik võimalus puudub seda kohustust kanda, sest eelarves puudub vastav krediit,

4) et kooskõlas I omavalitsustegelaste kongressi ja Maakondade Liidu endistes otsustes väljendud põhimõtetega tuleb õigeks pidada nõuet, et riigi metsaalune maa teede tegemise kohustusest osa võtma peab ühesugustel alustel teede kohustuse alla käivate kinnisvaradega, missugune seisukoht kindlalt tuleks maksma panna uue teedeseadusega,

5) et Riigikohus seaduse seletamise korras V. V. 7. sept. 1920 a. määruse maksuse kohta kohustavat seletust seni annud ei ole,

6) et maakonnavalitsused valmis on parandamata tee osade kokkuseadmise korraldust kokkulepitud tasu eest oma peale võtma,

otsustas:

1) tunnistada õigeks põhimõtet, et teede tegemise kohustusest peale muude osavõtavad kõik kinnisvarad, nende seas ka riigimetsaalune maa ühesugustel alustel, missugune põhimõte maksvusele peaks peasema oodatavas teedeseaduses,

2) tekkinud seisukorra lahendamiseks, kus osa teesi parandamata seisukorras seisavad, sest et riigi metsavalitsus, kelle peale see kohustus vallanõukogude poolt pandud, neid ei paranda, pöörata Põllutöministeeriumi poole ettepanekuga riigimetsaaluse maa peale jagatud teesade parandamise korraldust maakonnavalitsuste kätte anda kokkulepitava tasu eest ja

3) pöörata palvega Kohtuministeeriumi poole, et viimane muretseks Riigikohtu Üldkogu kohustava seletuse ülnimetud Vabariigi Valitsuse (7. sept. 1920 a.) määruse seaduslikkuse kohta seaduse seletuse korras.

Liidu 1924 a. aruande kohta ärakuulates revisjoni komisjoni otsust, kinnitab nõukogu selle ettepanekud kujul.

Revisjoni komisjoni liigeteks valitakse, väljammnes seisukohast, et ühest maakonnaavalitsusest ei oleks isikud Liidu juhatuse ja revisjoni komisjonis, A. Saar (Lääne), A. Vainola (Võru) ja J. Markson (Pärnu).

Viimasena võetakse päevakorda

Linnade ja Maakondade Liitude koostöö kord.

Et aeg rongi ärasõidu pärast kasin, ei suudeta esitatud kava põhjalikuma arutuse alla võtta, mispärast ta ajutise kodukorrana vastuvõetakse.

Saaremaa maakonnaavalitsuse revideerimine.

11.—13. augustini s. a. revideeris Oma-valitsusasj. Peavalitsuse juhataja abi C. Hendrikson Saaremaa maakonnaavalitsuse asjaajamist ja leidis selle eeskujulises korras olema.

Viljandi maakonnanõukogu koosolek 3. aug. s. a.

Päevakorras 27 küsimust. Koos 14 liiget, kuna 15-nes liige kutsumata, sest maakonnaavalitsuses on uue nõukogu liikme kutsumine läbikukkunud, nagu varemalki. Ettepanek, esimesena uue liikme kutsumine päevakorda võtta, kukub häälte pooleksminemisel läbi. Kui ka vaheaeg paremaid tagajärke ei anna, deklareerib põllumeeste rühm:

„Juba eelmisel nõukogu koosolekul juhtis põllumeeste rühm tähelepanu sellepeale, et maakonnaavalitsus peale ühisväerinna nimekirja tühistamist oleks pidanud talitama m.-n. valimise seaduse §§ 60—67 ja 73 põhjal, s. o. väljalangenud nõukogu liikme O. Liiveri asemele uue nõukogu liikme koosolekule kutsuma. Kuna küsimus, nagu selgus, maakonnaavalitsuses häälte pooleksminemise tõttu otsustamata oli jäänud, nõudis põllumeeste rühm selle arutusele võtmist nõukogus. Nõukogu pahema tiiva vastuseismise tõttu ei saanud aga tol korral küsimust isegi mitte nõu-

kogu päevakorda üles võtta. Sellega takistas pahem tiiv asja arutamist nõukogus, ning ühtlasi ka seadusliku korra jalule seadimist. Tänapäevase hääletuse tagajärg näitab, et pahem tiiv endiselt uue maakonnanõukogu liikme koosolekule kutsumise vastu on, kui ta küsimuse esimese päevakorra punkti alla võtmist maha hääletas, millega juba teistkorda takistatakse nõukogu koosoleku ärapidamist.

Arvesse võttes 1) et Siseministeeriumi kirja 20. V. 25. № 380 põhjal on maakonnanõukogu kwoorum, s. o. seaduslik koosseis 15. mitte 14 liiget, 2) et sama kirjaga Siseministeerium maakonnaavalitsusele teatab, et nõukogu koosseisu täiendamine on iseenesest juba seadusega maakonnaavalitsusele kohuseks tehtud ja et sellepärast ka käesoleval juhtumisel maakonnaavalitsus kohustatud on valimise seaduse § 61 põhjal vabanenud kohale uue nõukogu liikme kutsuma ja 3) et kõigis teistes omavalitsustes (ka Viljandi linnavolikogus), kus samuti ühise väerinna esitajad väljalangesid, on koosseisud juba täiendatud, näib, et nõukogu pahem tiiv ja nende esitajad maakonnaavalitsuses sihilikult ilma mingisuguse seaduslikku aluseta nõukogu täiendamist ja sellega ka nõukogu tööd takistab, kuna tööerakond ja sotsialistid, kelle mõned esitajad ühtlasi linnavolikogus ja maakonnanõukogus istuvad, teatavasti linnavolikogu täiendamise vastu ei olnud, maakonnanõukogu täiendamises aga vastupidisel seisukohal asuvad, siis paistavad selles välja pahema tiiva kitsarinnalised erakonna huvid.

Siin kohal peab põllumeeste rühm tarvilikuks juhtida ka sellele tähelepanu, et varemalt nõukogu pahem tiiv sagedasti kommunistiga üheskoos hääletas. Nüüd aga kus Eesti riiki eitava kommunisti asemele seaduse järele nõukogusse peab tulema põllumees, ignoreeritakse selle õigusi ning ei taheta nähtavasti põllumehega koos töötada.

Põllumeeste rühm omalt poolt rõhutab endiselt seadusliku korra jalule seadimise vajadust, s. o. et ka uus nõukogu liige saaks koosolekust osavõtma kutsutud. Et aga käesolevale koosolekule 15 nõukogu liikmest jällegi ainult 14 liiget on kutsutud, siis ei saa nõukogu otsuseid seadusepäras- teks lugeda, mispärast ka põllumeeste rühm nende otsuste tegemistest osavõtta ei saa. Omalt poolt on põllumeeste rühm teinud kõik, mis võimalik, et asja võimalikult kiirelt rahulikul teel lahendada ja nõukogule töötamise võimalusi luua, seni

on aga nõukogu pahem tiiv põllumeeste rühma asjaliste ja seaduspärase nõudmistele täitmist ja ühes sellega nõukogu tööd sihiliku järjekindlusega takistanud, hoolimata maakonna heast käekäigust. Sellepärast langeb ka vastutus nõukogu töö takistamise, ning sellest tekkida võivate tagajärgede eest täiel määral pahema tiiva kanda."

Sellepeale lahkub põllumeeste rühm koosolekult. Nõukogu juhataja seletab, et p. r. ettekandes on asju, mis nõukogule teadmata ja teiste rühmade kohta mitte tõele vastavad. Sotsial. töö. p. rühma nimel laseb J. Vain protokolleerida, et täh. rühm ei eelmist ega seda koosolekut pole takistanud, kuna tema pole koosolekult lahkunud, ja uue liikme kutsumine on selle koosoleku päevakorda võetud, kuigi mitte esimese punktina.

Selle seletusega ühinevad tööerakondlased ja asunikud.

Et kvoorum puudub, lõpeb ka see koosolek päevakorra juurde minemata.

Pärnu maakonna nõukogu koosolek 10. ja 11. augustil 1925. a.

Nõukogu koosseisu täiendamine
„Ühisväerinna" rühma eemaldamise tõttu mis ettevõetud ja mille järeltulijad M.-v. poolt nõukokku kutsutud asun.-riigirentnikkude rühmast: A. Ehrmann — Orajõelt ja Joh. Pajo — Karksist ning põllum. rühmast — J. Veisson — Pornusest, võetakse nõukogu poolt teadmiseks.

1924. a. aruanne,

mis rev. komisjoni poolt leitud õieti kokku-seatud ja korras olevat, kinnitakse muutmata 36.924.644 margalises tasakaalus.

Toetuse määramine Pärnumaa
K. L. malevale,

otsustatakse rahalisel puudusel edasilükata m.-v. 1926 a. eelarve arutamiseni, millise ajani pikendakse ka m.-v. poolt K. L. antud 50.000 marga laenu tähtaega.

Voltveti vanade- ja Sindi laste-
tekodu ümberpaigutamine.

Voltveti vanadekodu laiendamise ja laste-
kodu kulude kokkuhoidmise ning otstarbe-
kohasem ruumide kasutamise suhtes otsus-
takse Voltveti vanade kodu Sindi asundusse
ületuua ja Sindi lastekodu Voltveti-üleüüa.

Audru jsk. arstimajaks
otsustatakse omandada riigilt Audru-Liiva
asund. endine kubja maja.

Polli põllutöökooli sauna ehitami-
miseks ja koolimaja remonteeri-
miseks

lubatakse M.-v. 214.000 marka laenu teha
Põllutöömin. kutsekoolide ja katsejaamade
riikl. laenu fondist.

1920-21 a. Toitlusosakonna tulu-
maksu

maksmiseks määratud 584.683 mk. krediiti.
M.-v. 1925 a. lisaeelarve Nr. 1.
võetakse vastu 1.764.684 margalises tasa-
kaalus.

M.-v. 1925. a. eelarve ja lisa-eel-
arve puudujäägi kattteks

antakse M.-v. volitsus laenu tegemiseks
kuni puudujäägi Mrk. 4.179.238 summa
suuruses.

Õlleladude avamiseks

V.-Vändrase, Kerku ja U.-Karitsesse esita-
tud palved lükatakse tagasi.

Maakonna valitsuse moodusta-
mine

jääb kokkuleppe puudusel saavutamata.

1926 a. trahterimaksu

üldsumma määratakse kindlaks 1.200.000
marga peale, millest alkoh. restoraanide
peale langeb 1 miljon marka.

Vana-Vändra end. kihelkonna
koolimaja,

mis Seis. kaot. sead. maakonna omandu-
seks läinud, otsustakse V.-Vändra vallale
aramüüa 100.000 marga eest.

Ehituslaenu riikl. koolimajade
ehitusfondist

kindlustakse Audru vallale Lindi koolimaja
omandamiseks 300.000 marga suuruses.

Hea eeskuju.

Tallinna Linnavalitsus on otsustanud
linna volikogu kõigile liigetele ühe eks.
„Esimene Eesti omavalitsustegelaste kon-
gress" tellida, et nad võiksid tähtsamatesse
omavalitsusküsimustesse süveneda, mis eriti
tähtis kõigile esituskogude liigetele, kes
tähtsamad omaval. küsimused äraotsustavad.
Suurem jagu maakonna valitsusi on seda-
sama teinud. Uue Vändra vallavalit-
sus, kes kõigi vallanõukogu liigete jaoks
kõne all olevad raamatud tellis, on teistele
omaval. asutustele selles asjus hea eeskuju
annud.

Õigusteadlised kursused omavalit- sustegelastele.

Kevadel osavõtjate arvu vähesuse pärast pidamata jäänud õigusteadlised kursused peetakse Eesti Maakondade Liidu juhatus otsuse järele alates 3. nov. s. a. Tartus ära, kui tarviline arv osavõtjaid leidub. Kursused kestaks 2 — 3 nädalat umbes 100 tunniga. Tingimised endised, s. o. asutustel, kes oma ametnikud kursus-

tele komandeerivad, tuleb kursuste kulude osaliseks katmiseks 1000 marka maksta.

Ülesandmised saata 25-ks septembriks Eesti Maakondade Liidule, ära tähendades, kes ühiskorterit soovivad saada.

Ülesandmised loeb Liidu juhatus lõpuliikuks ja ülesandjatele kohustavaks, sest tähtpäevaks ülesandnute hulga järele otustakse, kas kursused ära peetakse ehk mitte.

Riigikohtu seletused.

Kas võib Siseminister vallavalitsust lõpulikult tagandada?

Läinud aastal jõudis Viljandi maakonna-
valitsus revideerimise tagajärjel otsusele, et Adavere vallavalitsuse tegevuses on ilmsiks tulnud kestvaid seaduse rikkumisi ja tõrkuvalt mittetäitmisi, riigi-, maakonna- kui ka erasummade seadusevastast kasutamist, kestvaid arvepidamise ja kassa korratusi, valeaktide kokkuseadmist ja tempelmak-
sustamise puudusi. Arvesse võttes peale selle, et valla revisjoni komisjon 1924 a. tegevuseta olekut on üles näidanud, mis karistatav N. S. par. 339 ja 341 järele, otsustas Viljandi maakonnavalitsus Omav. ajut. järeelvalve sead. par. 6, 7 ja 8 põhjal: Adavere vallavalitsus terves koosseisus ametist ajutiselt tagandada, pannes neid lõpuliikuks tagandamiseks Siseministrile ette, ning teatades nende tegudest kohalikule prokuröörile kohtuliku süüdistuse tõstmiseks.

Viljandi maakonnavalitsuse ettepanekul otsustas Siseminister Vallakoguk. valitsem. sead. par. 30., Talur. asj. juhtim. sead. par. 17 p. 3 ja Omaval. ajut. järeelvalve sead. par. 12 põhjal ajutiselt ametist kõrvaldatud Adavere vallavalitsuse ja revisjoni komisjoni liikmed tagandada ametist lõpulikult.

Selle Siseministri otsuse vastu on esinenud kaebustega riigikohtule tagandatud vallavalitsuse liikmed. Kaebajad paluvad Siseministri otsuse tühistada.

Asja arutades leidsid Riigikohus:

Siseministri kaevatud otsus on sisuliselt rajatud Vallakoguk. valit. sead. par. 30 ja Talur. asj. juhtim. sead. par. 17 p. 3 peale. Ajut. järeelvalve sead. p. 10 järele kaotasid oma maksvuse kõik endised omavalitsusasutuste tegevuse järeelvalve määrused, mis Omaval. ajut. järeelvalve seadusele vastu käivad ja

sellepärast tuleb kõige pealt lahendada küsimust, kas nimetatud seaduse par. 30 ja 17 p. 3. üldse veel maksvateks võib lugeda. Riigikohtu administratiiv osakonna otsusega 16. dets. 1921 a. Jaan Rattas'e kaebuse asjus on küll tunnistatud maksvaks par. 30 teine osa, mis puutub valla sekretääri lõpulikult ametist tagandamise ameti mitteoskamise pärast, kuid sellest ei saa veel järeldada, et tuleks lugeda maksvaks ka par. 30 esimene osa, mis puutub valla omavalitsuse ametnikkude lõpuliku tagandamise kuritööde ilmsikstuleku puhul nende tegevuses. Omav. Ajut. järeelvalve sead. par. 7 näeb täpselt ette järeelvalve asutuste õigused omavalitsuste ametnikkude suhtes juhtumistel, kui tema omavalitsuse asutuse tegevuses kuriteo tunnismärke leiab ja nimelt, et järeelvalve asutus linna ja maakonna omavalitsuse asutuste asjus maakonnavalitsus, võib omavalitsuse ametnikku tema kohtu alla andmise korral ametist ajutiselt tagandada kuni asja otsustamiseni kohtus. Omavalit. ajut. järeelvalve seadus on paigutanud järeelvalve korraldamisel valla omavalitsuse sisuliselt samasuguste määruste alla, kui linna ja maakonna omavalitsuse, ja sellepärast oleks selle seaduse üldise mõtte vastane tunnistada järeelvalve asutustel järeelvalve teostamisel vallavalitsuse asutuste ametnikkude kohta suuremaid õigusi, kui järeelvalve teostamisel linna ja maakonna omavalitsuste ametnikkude kohta. Kuna Siseministril ei ole õigust Omav. ajut. järeelvalve sead. par. 7 järele ametist lõpulikult tagandada linna- ja maakonnavalitsuse ametnikke, siis ei või seda õigust olla järeelvalve asutustel, ei maakonnavalitsustel ega Siseministril, ka valla omavalitsus asutuste ametnikkude suhtes. Ettetoodud kaalutlustel peab jõudma otsusele, et Vallakoguk. valitsem. sead. par. 30. esimene osa ja

Talur. Äsj. juht. sead. par. 17 p. 3 ühes märkusega, mis järelvalve asutustel õiguse andis valla omavalitsuse ametnike ametist lõpulikult tagandada, isegi ilma neid kohtu alla andmata, on vastolus Omaval. ajut. järelvalve sead. par. 6, 7 ja 8 ning sellepärast ka oma maksvuse kaotanud.

Ülaltoodud põhjustel otsustab riigikohus Siseministri otsuse Adavere vallavalitsuse liikmete tagandamise kohta tühistada.

„Päeval.“

Maakonnavalitsus võib valla hoolekande korralduse üle protesteerida.

Raasiku jaoskonna rahukohtunik otsustas läbi vaatamata jätta Harju maakonnavalitsuse protesti Kodasu vallanõukogu otsuse peale August Kapmanni hoolekande asjas põhjendusel, et selles asjas oleks võinud kaebtust tõsta ainult August Kapmann ise, kuna maakonnavalitsusel olevat õigus protesteerida vallanõukogu otsuse vastu ainult juhtumistel, kus on tegemist avalikkude huvide kaitsega.

Riigikohtule antud revisjoni kaebuses palub Harju maakonnavalitsus rahukohtuniku otsust ära muuta.

Riigikohus leiab: hoolekande seaduse § 700 põhjal on hoolekanne abitarvitaja vaese liikme eest valla kogukonna avalik kohustus. Omaval. ajut. järelvalve sead. § 8 ja 4 põhjal on maakonnavalitsus õigustatud selle järele valvama, et valla kogukond oma avalikke kohustusi täidaks ning nende mittetäitmise korral teda selleks sundima kohtu korras. Sellepärast oli Harju maakonnavalitsus käesolevas asjas õigustatud protesti avaldama Kodasuu vallanõukogu otsuse vastu ja rahukohtunik oli kohustatud seda sisuliselt harutama, hoolimata sellest, kas August Kapmann ka omalt poolt kaebust täh. vallanõukogu otsuse vastu on annud või mitte.

Ettetoodud põhjustel otsustas Riigikohus Raasiku jsk. rahukohtuniku otsuse tühistada ja asi samale rahukohtunikule sisuliseks harutamiseks saata.

„Päeval“.

Küsimused ja vastused.

Küsimus Nr. 44.

Kas on tarvis valla- või maakonnavalitsuse otsust uue valla- või maakonnannõukogu liikme nõukokku kutsumiseks, kui mõni nõukogu liige ükskõik missugusel põhjusel nõukogust lahkunud?

Nõunik.

Vastus:

Otsustakse neid asju, mida nii ehk teiselt otsustada saab, asju, millede kohta mitu seisukohta võimalikud. Määrab seadus ühe asja kindlaks ja on asjasse puutuvad andmed kord kinnitatud, õigeks tunnustatud, siis pole midagi enam otsustada, vaid on kohus seadust täita. Niisugune asi on uue nõuniku kutsumine nõukokku lahkunu asemele. Siin pole valla- ega maakonnavalitsusel midagi otsustada, sest otsus saaks ainult seaduse kinnitamine olla. Kui aga muu otsus tehakse, siis on see kas seadusevastane ehk oma ülesannete mittetäitmine. Sellepärast otsuse tegemise asemel tuleb vallavanemal ja sekretäiril ehk ma-

konnavalitsuse esimehel ja sekretäiril kutse väljasaatmisega seadus täita. Kellele, seda ütleb valimise tagajärg.

Küsimus Nr. 45. Hoolekande lõpetamisest.

Kas võib valla hoolekande kohus hoolekande ära lõpetada, vastu hoolealuste eneste tahtmist, kui hoolekande alused vahepeal on saanud täiealisteks?

Vallasekr. E. V.

Vastus:

Eestimaa Talurahva seaduse § 1097-da järele lõpetakse eestkostmine ja hoolekanne hoolealuste täiealiseks saamisega. Mingit erandit selles asjas tehtud ei ole. Kui hoolealune hoolekande lõpetamisega nõus ei ole, võib hoolekande lõpetamise üle rahukogule kaebada.

Suvekuude möödumisel

ilmub „Maaomavalitsus“ septembri kuust alates jälle 2 korda kuus, seega järgm. number 25. septembril.

Õnnetus käib inimesi mööda —

sellepärast hoidke, et tema Teid ootamata ei taba. — Seda teha võimaldab Teile

Eesti Omavalitsuste Kinnitus Aktsia Selts „OMA“,

kes teostab:

tulekinnitusi, elukinnitusi ja rahekinnitusi.

Seltsi põhi- ja tagavara kapitaalid üle 14.000.000 marka.

Madalad preemiad. — Soodsad kinnitustingimised. — Kõik kasu rahvale tagasi.

Seltsi juhatus: TARTUS, Lihaturg 7.

Omavalitsused, võtke osa Seltsi tegevusest nii aktsiate omandamise, kui ka varanduste „Oma“ seltsis kinnitamisega.

Ilmus trükist

Eesti Maakondade Liidu ja Eesti Linnade Liidu
väljaandel

„Esimene

Eesti omavalitsustegelaste kongress

24.–26. oktoobril 1924 a.“

suures kaustas heal paberil 150 lehekülje suuruses
kongressist osavõtjate pildiga.

— RAAMAT SISALDAB: —

1. Sisukord.
2. Sisukord kõnelejate järele.
3. Kongressi mõte, ülesanne ja eeltööd.
4. Kuidas täitis kongress oma ülesande.
5. Referaadid (kongressil ettekantud E. Maddisoni, J. Jansi, M. Nepsi, M. Juhkami, H. Lauri, A. Allikase, H. Aviksoni, G. Olliku, M. Raudi, J. Reintami, M. Martna, Dr. med. P. Põdderi, O. Tiefi, O. Liigandi, K. Einbundi, J. Sõnajala ja P. Puuseppa referaadid).
6. Esimese Eesti omavalitsustegelaste kongressi protokoll.
7. Kongressi resolutsioonid.
8. Kongressist osavõtjad.

Et raamat esimene selletaoline Eestis, et ta sisaldab omavalitsuste elu põlevamate küsimuste kohta põhjalikke referaate, omavalitsustegelaste seisukohte ja arvamisi ning nende otsusi, ei tohiks see raamat üheski omavalitsusasutuses puududa, ei tohiks ta puududa ühelgi omavalitsuse otsusttegeval tegelasel. Kongressist osavõtjad omandavad ta muidugi kongressi üleelamiste meeldetuletamiseks.

Raamatu hind 250 marka. Omavalitsused saavad raamatuid väljaandjatelt Liitudelt otseteed tellides, eksemplaride arvu peale vaatamata, eksemplaari 200 margaga. Jällemüüjatele protsendid.

Pealadu E. Maakondade Liidu büroos Tallinn, S. Roosikrantsi uul. № 12.

Et raamat piiratud arvul trükitud, tuleb tellimistega rutata.